

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Teabevaldaja: Andmekaitse Inspeksioon

Märge tehtud: 25.05.2020

Juurdepääsupiirang kehtib AvTS § 35 lg 1 p 2 osas otsuse jõustumiseni ja AvTS § 35 lg 1 p 12 osas kuni 25.05.2095

VAIDEOTSUS
avaliku teabe asjas nr. 2.1.-3/20/1392

Otsuse tegija	Andmekaitse Inspeksiooni vaneminspektor Sirgo Saar
Otsuse tegemise aeg ja koht	25.05.2020 Tallinnas
Vaide esitamise aeg	17.04.2020 (registreerimine inspeksioonis)
Teabevaldaja	X
Vaide esitaja (teabenõudja)	Y

RESOLUTSIOON:

Avaliku teabe seaduse (AvTS) § 45 lg 1 punkti 1 ning haldusmenetluse seaduse (HMS) § 85 punkti 4 alusel

otsustan:

- 1) jätta vaie rahuldamata;**
- 2) teha vaideotsus teatavaks vaide esitajale ja teabevaldajale**

VAIDLUSTAMISVIIDE:

Andmekaitse Inspeksiooni vaide rahuldamata jätmise peale on vaide esitajal õigus pöörduda teabevaldaja vastu halduskohtusse tulenevalt AvTS § 46 lg 2. Vaide esitaja saab 30 päeva jooksul pöörduda Andmekaitse Inspeksiooni vastu halduskohtusse juhul, kui Andmekaitse Inspeksioon rikkus menetlemisel vaide esitaja õigusi muul viisil.

FAKTILISED ASJAOLUD:

Andmekaitse Inspeksioon sai 17.04.2020 Y vaide. Vaide esitaja küsis Xlt teabenõude korrast välja vääртеomenetluses dokumente, millele ei laiene juurdepääsupiirangud.

Vaide esitaja pöördus 17.06.2019 elektronposti teel aadressil X poole kirjaga, et Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal avaldas 16.06.2019 teate sellest, kuidas EKRE esimees Mart Helme sai 128 eurot trahvi, sest rikkus valimisagitatsiooni keeldu. Vaide esitaja palus saata vastava väärteo asja materjalid ja otsuse. Vaide esitaja soovis ligipääsu teabele, millele ei

laiene juurdepääsupiirangud.

25.06.2019 vastas kirjaga nr 1.1-21/488-2 vaide esitajale X järgmist: *Esitasite X taotluse kohtuvälise menetluse andmete saamiseks. Vastavalt Väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 62 lg 1 sätestatule võib väärteomenetluses kohtuvälise menetluse kohta, avalikkuse või andmesubjekti huvides andmeid avaldada enne otsuse tegemist üksnes juhul, kui sellega ei kahjustata ülemäära väärteomenetlust, riigi huve või ärisaladust, samuti andmesubjekti ega kolmandate isikute õigusi, eriti eriliiki isikuandmete avaldamise puhul. Antud kohtuvälise menetlus alles kestab ning seetõttu ei ole meil võimalik Teie poolt soovitud andmeid edastada.*

30.03.2020 pöördus vaide esitaja uuesti X poole ning soovis väärteoasjade materjale ja lõpplahendit. Samuti soovis vaide esitaja saada politsei ettekirjutust TRE Raadiole saatelõikude eemaldamiseks veebist.

06.04.2020 vastas X, et 30.03.2020 edastatud teabe väljastuse palvega, palun saata vaide esitaja kontaktnumber, selleks et X saaks vaide esitajaga edaspidise tegevuse kokku leppida. Sellele pöördumisele vaide esitaja ei vastanud.

10.04.2020 lisas X kirjaga nr 1.1-21/190-2 veel järgmist: *27.05.2019 alustati X väärteomenetlus nr 2700,19,001009 selle kohta, et Euroopa Parlamendi valimispäeval s.o. 26.05.2019 oli Tre raadio eetris saade "Räägime asjast", kus esinesid Mart Helme ning Martin Helme, kes teostasid aktiivset valimisagitatsiooni raadiokuulajatest valijate. Väärteoasja materjalidega saate tutvuda Rapla politseijaoskonnas aadressil Savi tn 2, Rapla linn. Palume eelnevalt aeg kokku leppida.*

Y esitas 17.04.2020 inspeksioonile vaide, mille kohaselt soovib tutvuda väärteoasja 2700,19,001009 toimikuga digitaalselt, ilma kohale tulemata.

27.04.2020 edastas inspeksioon järelepärimise Xile.

04.05.2020 vastas X järelepärimisele.

15.05.2020 tegi inspeksioon täiendava järelepärimise Xile.

18.05.2020 vastas X täiendavale järelepärimisele.

VAIDE ESITAJA NÕUE JA SELETUS

VAIE

(I) ASJAOLUD

1. *Eesti Vabariigi põhiseaduse § 46 järgi on igal aastal õigus pöörduda avaldustega riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja ametiisikute poole. Pöördusin 17.06.2019 (lisa nr 1) elektronposti teel aadressil X (registrikood X; aadress X) ametiisikute poole kirjaga, et Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal avaldas 16.06.2019 teate sellest, kuidas EKRE esimees Mart Helme sai 128 eurot trahvi, sest rikkus valimisagitatsiooni keeldu (link: <https://www.err.ee/952911/mart-helme-sai-valimispäeva-raadiosaate-eest-128-eurot-trahvi>). Palusin mulle saata vastava väärteoasja materjalid ja otsus, kui viimane ei ole süüasja toimiku lahutamatuks osaks. Palusin tagada juurdepääsu vähemalt sellele osale teabest, millele juurdepääsupiirangud ei kehti.*

2. *25.06.2019 vastas kirjaga nr 1.1-21/488-2 (lisa nr 2) mulle X: Esitasite Xile taotluse kohtuvälise menetluse andmete saamiseks. Vastavalt Väärteomenetluse seadustiku (VTMS) §*

62 lg 1 sätestatule võib väärteomenetluses kohtuvälise menetluse kohta, avalikkuse või andmesubjekti huvides andmeid avaldada enne otsuse tegemist üksnes juhul, kui sellega ei kahjustata ülemäära väärteomenetlust, riigi huve või ärisaladust, samuti andmesubjekti ega kolmandate isikute õigusi, eriti eriliiki isikuandmete avaldamise puhul. Antud kohtuvälise menetlus alles kestab ning seetõttu ei ole meil võimalik Teie poolt soovitud andmeid edastada.

3. 30.03.2020 pöördusin uuesti X poole (lisa nr 3). Kirjaga oli kaasas varasem avaldus ning uue teate sisu oli olulises osas alljärgnev: Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal kirjutas 08.07.2019 sellest, kuidas Mart Helme, Martin Helme ja TRE Raadio said trahvi, sest rikkusid valimisagitatsiooni keeldu (link: <https://www.err.ee/959539/tre-raadio-pidi-helmete-valimispaeva-saate-eest-maksma-trahvi-140-eurot>).

Palun mulle saata nende väärteoasjade materjalid ja lõpplahendid, kui viimased ei ole süüiasjade toimikute lahutamatuks osadeks.

Palun mulle saata politsei ettekirjutus TRE Raadiole saatelõikude eemaldamiseks veebist.

Kui trahvi määramiste otsuste või ettekirjutuse edasikaebamise tähtajad ei ole ikka veel möödunud, siis palun mulle teatada, mil nood saabuvad? Kui süüiasjad on kohtu menetluses, siis palun mulle anda kohtuasjade viitenumbrid.

Palun tagada juurdepääs vähemalt sellele osale teabest, millele juurdepääsupiirangud ei kehti.

Teabe andmise aluseks palun lugeda Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) preambula esimene, kolmas ja neljas osalause, PS §-id 1, 3, 9, 10, 11, 13, 14, 19, 44, 46, 51 ja 54 ning "Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni" artikkel 10.

4. 06.04.2020 vastas X mulle järgmist (lisa nr 4):
Seoses Teie 30.03.2020 edastatud teabe väljastuse palvega, palun saatke mulle oma kontaktnumber, selleks et saaksime teiega edaspidise tegevuse kokku leppida.

5. Ma ei vastanud sellele pöördumisele midagi, kuid 10.04.2020 lisas X kirjaga nr 1.1-21/190-2 veel järgmist (lisa nr 5):

27.05.2019 alustati väärteomenetlus nr 2700,19,001009 selle kohta, et Euroopa Parlamendi valimispäeval s.o. 26.05.2019 oli Tre raadio eetris saade "Räägime asjast", kus esinesid Mart Helme ning Martin Helme, kes teostasid aktiivset valimisagitatsiooni raadiokuulajatest valijate.

Väärteoasja materjalidega saate tutvuda X koha peal. Palume eelnevalt aeg kokku leppida.

(II) VAIDE PÕHISTUS

6. "Haldusmenetluse seaduse" (HMS) § 71 lg 1 järgi võib isik, kes leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi, esitada vaide. HMS § 76 lg 2 p 6 nõudmise pääle kinnitan järelevalveasutusele, et vaieldavas asjas ei ole minu parima arusaamisvõime järgi jõustunud kohtuotsust ega toimu kohtumenetlust. HMS § 76 lg 2 p 4 järgi märgitakse vaides põhjused, miks vaide esitaja leiab, et haldusakt või toiming rikub tema õigusi.

Preambula

(I)

7. Kaebaja märgib, et Tallinna Halduskohtu tollane esimees Kristjan Siigur on 04.10.2016 telekanalis ETV saates "Terevisioon" selgitanud, et kohtusse pöördumisel on tähtis ära näidata üksnes kaks aspekti: nõue ja faktilised asjaolud, millele kaebaja tugineb. Niisugust seisukohta kinnitavad ka "Halduskohtumenetluse seadustiku" (HKMS) § 38, § 158 lg 1, § 165 lg 1 p 5, § 197 lg 2 ja § 229 lg 4, millede järgi ei ole kohus seotud poolte õiguslike seisukohtadega ning et kohus otsustab, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada (ka iura novit curia või da mihi factum, dabo tibi ius printsipiid, kui soovite). Ka haldusasjas 3-3-1-21-00 p 2 lg 4 märkis Riigikohus, et kaebuse esitaja ei pea kvalifitseerima rikutud õigust ega viitama õigustloova akti sättele, millest rikutud õigus tuleneb. Eesti Vabariigi põhiseaduse 146. paragrahvi järgi mõistab õigust ainult kohus. Järelikult teised ei mõista.

8. Kaebaja võib veel täiendavalt selgitada, et ka "Halduskohtumenetluse seadustiku kommenteeritud väljaandes" (2013) lk 163 on märgitud, et on loobunud seni kehtinud nõudest esitada kaebuses õiguslikud põhjendused haldusakti õigusvastasuse ja kaebaja õiguste rikkumise kohta (HKMS v.r § 10 lg 2 p-d 3 ja 4). Sarnaselt TsMS § 363 lg 1 p-ga 2[,] tuleb uue seadustiku kohaselt seega kaebuses välja tuua üksnes faktilised põhjendused ning õiguslike väidete esitamise kohustust kaebajal ei ole (HKMS § 38 lg 1 p 7). Korrektse ja asjakohase õigusliku põhjenduse esitamine võib paljudele isikutele osutada üle jõu käivaks ning nende nõudmine õiguslikult kogenematult isikult tõi kohtutele pigem tarbetut lisatööd, kui aitas kaasa asja lahendamisele. Menetlusosaliste rolliks jääb seega kohtule asjaolude esitamine ning kohtu ülesandeks on anda neile õiguslik hinnang. Seaduslikkuse põhimõttest tulenevalt peab kohus tagama haldusakti igakülge hindamise[,] sõltumata menetlusosaliste seisukohtadest, mistõttu ei saaks kohus nagunii piirduda kaebuse läbivaatamisel üksnes kaebaja õiguslike põhjendustega. Kaebajal on siiski õigus esitada soovi korral kohtule ka õiguslikke argumente.

9. Pole mingit põhjust arvata, et nimetatud põhimõtted ei kehti vaidemenetluses. Eriti arvestades, mida Riigikohus on veel täiendavalt lahendis 3-18-253/46 märkinud:

16. /---/ HMS § 76 lg 2 p 5 kohaselt tuleb vaides märkida vaide esitaja selgelt väljendatud nõue. Selle tingimuse täitmiseks ei pea vaide esitaja suutma esitada juriidiliselt korrektselt sõnastatud nõuet. Piisab, kui vaide sisu võimaldab tuvastada nõude liigi ja objekti. Vajaduse korral tuleb haldusorganil nõuet vaide esitaja eesmärgist lähtuvalt tõlgendada.

17. /---/ Vaideorgani ülesandeks on tagada, et vaidemenetlus aitaks vaide esitaja õiguste kaitsele kaasa ning vaide esitajal oleks menetluses võimalikult lihtne osaleda (HMS § 1 ja § 5 lg 2). Kolleegium on varem rõhutanud, et vaide peab saama esitada igaiüks ka õigusabi kasutamata ning sõltumata sellest, kas tal on eriteadmisi või kogemusi (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 16. märtsi 2005. a otsus asjas nr 3-3-1-93-04, p 14). Vaide esitaja ei pea suutma nimetada tema õigusi rikkuvaid õigusnorme, tundma erinevaid nõudeid ega suutma eristada haldusakti õigustloovast aktist. Kui vaides esinev puudus ei takista vaide lahendamist, ei ole selle kõrvaldamiseks tähtaja andmine põhjendatud. Puuduste kõrvaldamiseks tähtaja andmisel tuleb muu hulgas arvesse võtta vaide esitaja eeldatavaid õigusteadmisi ja eesti keele oskuse taset. Ka selgitamiskohustust tuleb täita nii, et vaide esitaja olukord puuduste kõrvaldamise asemel ei halveneks. Vaideorgan ei tohi oma tegevusega isikut eksitada (nt suhelda temaga põhjendamatult keerulises õiguskeeles või suunata teda vaidlustama õigustloovat akti) ega nõuda vaides puuduste kõrvaldamist alusetult.

10. Kuivõrd kaebajal on kurvad kogemused riigi ametiasutustega, konkreetselt nende arusaamisega sellest, et riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel, ja et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus, siis pean vajalikuks peatuda alljärgneval.

(II)

- 11.** Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 54 järgi on Eesti kodaniku kohus olla ustav Tema põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Põhiseaduse preambula järgi kohustub kodanik kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustama ja arendama riiki. Otto Tiefi valitsuse välisminister August Rei on omaenese Vabariigi Presidendi 09.01.1945 käskkirjas nr 1 märkinud mh, et "kuiwörd põhiseadus on absoluutselt kohustawaks juhiseks igale Eesti kodanikule ja selle eeskiri on käesolewal juhul nii waieldamatult selge, et ühelgi seaduse tõlgendamise reegleid ega loogikat austawal inimesel ei saa tekkida kahtlusi ega kaksipidi arwamist, siis ei saa mina keelduda täitmast seda kohustust, mis minu pääle langenud on".
- 12.** Eesti Vabariigi põhiseaduse § 1 järgi on kõrgeima riigivõimu kandja Eestis rahvas. Selleks, et kõrgeim suverään saaks oma tahet parimal viisil ellu viia, peab ta olema informeeritud. Kodanikkonna informeerimine toimub paljuski riigi algatusel, samas ei ole vähemtähtis ka kodanike omaalgatuslik teabe hankimine.
- 13.** Teabe avalikustamine võimaldab kodanikel osaleda rohkem otsustamisprotsessis, tagab juhtorganitele suurema legitiimsuse, tulemuslikkuse ning suurema vastutuse kodanike ees demokraatlikus süsteemis (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 30.05.2001 määrus nr 1049/2001). Demokraatia põhimõte on üks Euroopa õigusruumis kehtivatest õiguse üldpõhimõtetest ning põhiväärtustest (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium (RKPJKo) 17.02.2003 kaasuses 3-4-1-1-03 p 15). Demokraatia tähendab võimu teostamist rahva osalusel ja oluliste juhtimisotsustuste tegemist võimalikult ulatuslikul ja kooskõlastatud alusel (RKPJKo 21.12.1994 kaasuses III-4/A-11/94). Demokraatia on rahva valitsus rahva üle rahva heaks (Ameerika Ühendriikide president Abraham Lincoln Gettysburgi kõnes 18.11.1863). Eesti Maapäeva 24.02.1918 deklaratsiooni "Manifest kõigile Eestimaa rahvastele", Eesti NSV Ülemnõukogu 16.11.1988 deklaratsiooni "Eesti NSV suveräänsusest", Eesti NSV Ülemnõukogu 11.04.1990 pöördumise NSV Liidu presidendi poole, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 11.03.1991 avalduse ja 20.08.1991 otsuse "Eesti riiklikust iseseisvusest" ning 03.07.1992 jõustunud Eesti Vabariigi põhiseaduse § 1, § 10 ja § 11 järgi on Eesti demokraatlik riik.
- 14.** Riigikohtu halduskolleegium on 07.05.2003 kaasuses 3-3-1-31-03 p 33 leidnud, et demokraatlikus riigis peab isik ka ise oma informeerituse eest hoolitsema. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 44 järgi on igal inimesel õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Kõik riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud on kohustatud seaduses sätestatud korras andma Eesti kodanikule tema nõudel informatsiooni oma tegevuse kohta, välja arvatud andmed, mille väljaandmine on seadusega keelatud, ja eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmed.
- 15.** Täiendavalt annab õiguse informatsioonile ka "Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni" (EIÕK) artikkel 10, mis kätkeb eneses vabadust saada ja levitada teavet ning mõtteid ilma ametivõimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. See on lausa kohtu tasandil üle korratud: 19. jaanuaril 2016 tegi Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) otsuse kaasuses "Romeo Kalda vaidluses Eesti Vabariigi vastu" (kaebus nr 17429/10), milles kohtunikud leidsid, kuue häälega ühe vastu, et Eesti riik on rikkunud EIÕK artiklit 10 (sõnavabadus), kuna kaebajale ei võimaldatud vanglas juurdepääsu kolmele tema soovitud internetileheküljele (www.coe.ee ja www.riigikogu.ee ja www.oiguskantsler.ee). EIÕK art 46 lg 1 järgi on Eesti võtnud kohustuse täita EIK lõplikke otsuseid igas asjas, milles ta on pooleks. EIÕK on Eesti õiguskorra lahutamatu osa (Riigikohtu üldkogu 30.06.2017 kaasuses 3-3-2-1-16 p 18). Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 järgi on rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.
- 16.** Eesti Vabariigi põhiseaduse § 14 järgi on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Sellest sättest on Riigikohus

tuletanud seadusandja kohustuse kehtestada normid, millised tagaksid konstitutsiooniga kokkulepitud põhiõiguste kasutamise võimalused (vt "Eesti Vabariigi põhiseadus: kommenteeritud väljaanne" (2017), paragrahvi 14 kommentaarid 10, 11, 15, 16, 19, 22 jt). Üks niisugune normide kogum, mis konkretiseerib põhiseaduse 44., 46. ja 51. paragrahvis sätestatud põhiõigust pöörduda avaliku võimu (riigivõimu, ühiskondliku võimu) kandja poole, on näiteks "Avaliku teabe seadus" (AVTS).

17. AVTS § 6 järgi on teabenõue teabenõudja poolt AVTS-is sätestatud korras teabevaldajale esitatud taotlus teabe saamiseks või taaskasutamiseks.

18. AVTS § 5 lg 1 järgi on riigiasutused ja teised avalik-õiguslikud juriidilised isikud teabevaldajad. "Politsei- ja Piirivalveameti põhimääruse" järgi on nimetatud institutsioon valitsusasutus, kes täidab seadusest tulenevaid ja Vabariigi Valitsuse poolt seaduse alusel antud ülesandeid oma valitsemisalas, esindades riiki. Järelikult vastab X AVTS § 5 lg 1 järgi teabevaldajale seatud tingimustele.

19. AVTS § 3 lg 1 järgi on ühiskondlik-üleüldises huvides oleva informatsiooni tunnuseks asjaolu, et ta on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites.

20. Avalikud ülesanded on vahetult seadusega või seaduse alusel riigile, kohalikule omavalitsusele või muule avalik-õiguslikule juriidilisele isikule pandud ülesanded (Riigikohtu halduskolleegium 19.06.2014 kaasuses 3-3-1-19-14 p 11). Ülesanne on kohustusena sooritatavaks antud või võetud toiming ("Eesti keele seletav sõnaraamat"). Ülesande, avaliku võimu kandjal kodanike pöördumistele vastata, seab põhiseaduse § 14 (Riigikohtu halduskolleegium kaasuses 3-3-1-4-10 p 12 lg 2), § 44, § 46, § 51 või neid põhiõigusi konkretiseerivad seadused (haldusmenetluse seadus, avaliku teabe seadus, märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seadus, kriminaalmenetluse seadustik (§ 195, § 198), väärteomenetluse seadustik (§ 59 lg 2), halduskohtumenetluse seadustik (§ 89 lg 2) jne).

AKI-lt oodatav põhiseaduspärasuse kontroll

(I)

21. HMS § 72 lg 1 p 3 järgi võib vaidemenetluse korras muu hulgas nõuda ettekirjutuse tegemist asja uueks otsustamiseks või toimingu sooritamiseks. Halduskohtumenetluses on kohustamisnõude rahuldamise eelduseks haldusakti või toimingu õigusvastasus (RKHK 3-3-1-39-13 p 10; 3-17-2610/32 p 13.2). Avalik-õiguslik toiming peab olema õiguspärane. Kui avalik-õiguslik toiming on õigusvastane, siis on see ühtlasi ka põhiseadusvastane, sest riigivõimu tohib vastavalt põhiseaduse § 3 lg 1 esimesele lausele toimetada üksnes põhiseaduse ja seaduste alusel, st õiguspäraselt (põhiseaduse kommenteeritud väljaanne (2017), paragrahv 15, kommentaar 64).

(II)

22. Igasuguse riigivõimu akti ammendav põhjendus on oluline nii edasikaebeõiguse tagamiseks, õigusrahu seisukohalt, juriidiliste teadmisteta poolte veenmiseks kui ka õigusemõistmise ühtsuse ja järjepidevuse tagamiseks (põhiseaduse 2017. aasta kommenteeritud väljaanne, paragrahv 15, kommentaar 34). Seega on põhjendamine nõue õiguse üldpõhimõte. See kehtib ühtviisi süüasjades, tsiviilasjades ja haldusasjades.

23. AVTSi esimesed redaktsioonid nõudsid § 23 järgi, et teabevaldaja teatab viie tööpäeva jooksul teabenõude täitmisest keeldumisest teabenõudjale, viidates 23. paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud alusele ja põhjendades keeldumist. Kuigi kehtiva seaduse sama säte viimast selgesõnaliselt ei nõua, siis puudub igasugune mõistlik põhjendus, miks ei peaks seda siiski praegu tegema. Vastupidi, niisugust seisukohta toetavad sõnaselgelt AVTSi abistamist reguleerivad paragrahvid.

24. AVTS § 9 lg 2 p 5 järgi on teabele juurdepääsu võimaldamisel (ilmselt on mõeldud selle taotlemist) teabevaldaja kohustatud abistama teabenõudjat. Abistamist täpsustab AVTS § 15, mille kohaselt on teabevaldaja kohustatud selgitama teabenõudjale arusaadavalt teabele juurdepääsu korda, tingimusi ja viise (AVTS § 15 lg 1). Teabevaldaja ametnik või töötaja on kohustatud igakülgselt abistama teabenõudjat teabenõude esitamisel ning teabenõudjale vajaliku teabe, selle asukoha ja teabenõudjale sobivamate võimalike juurdepääsuviiside väljaselgitamisel (AVTS § 15 lg 2). AVTS § 9 lg 2 p 6 järgi on teabevaldaja kohustatud teavitama teabenõudjat dokumentide suhtes kehtivatest juurdepääsupiirangutest.

25. Riigikohus märgib lahendis 3-3-1-13-02 p 14: oluline on ka faktilise ja õigusliku motivatsiooni omavaheline loogiline sidumine, mis peab haldusakti adressaati ja aktiga tutvujat veenma, et juhtumi asjaolud koostoides kohaldatavate õigusaktidega toovad tõepoolest kaasa just sellesisulise haldusotsustuse tegemise.

26. Tallinna Ringkonnakohus on 26.07.2017 haldusasjas 3-17-1171 punktis 8 märkinud järgmist: "Isegi[,] kui kaebajal puudunuks õigus saada soovitud teavet või seda koos ametliku kinnitusega, pidanuks teabevaldaja keelduma taotluse rahuldamisest, viitega keeldumise õiguslikule ja faktilisele alusele."

27. Kuigi konkreetsest kohtulahendist ei ilmne, millist õigusakti kohus rakendas, kuigi viimane oli selleks justkui kohustatud (halduskohtumenetluse seadustiku § 178 lg 2 ja lg 3, § 158 lg 1, § 165 lg 1 p 5, tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 465 lg 2 p 8), siis küllap juhendus ringkonnakohus AVTS-i paragrahvidest 9 ja 15 (eriti nendest lõigetest, mis ennist mainitud), ja ehk ka AVTS § 23 lg 3 (teabevaldaja teeb teabenõude täitmisest keeldumise koos põhjendusega teabenõudjale teatavaks viie tööpäeva jooksul) ja HMS § 43 lg 4 p 2 (toimingu menetlus lõpeb põhjendatud otsusega toimingut mitte sooritada).

(III)

28. Teabevaldaja on omaenese otsust põhjendanud äärmiselt minimaalselt. See tähendab, ta on jätnud viitamata kohtupraktikale, õiguskirjandusele ja mitmetele õigusaktidele, mis olid selle haldusasja lahendamisel asjassepuutuvad.

29. Teabevaldaja on mingil põhjusel jõudnud arusaamisele, et teabega on võimalik tutvuda ainult Raplasse kohale minnes. Mingit õiguslikku viidet selle tingimuse määramise seaduslikkuse kohta esitatud pole. Riigikohus on nentunud, et põhjendusteta haldusakti jõussejätmine HMS § 58 alusel kohtumenetluses esitatud põhjendustest lähtudes riivab PS § 15 lg s 1 sätestatud kohtusse pöördumise õigust. See muudab kohtumenetluse tulemuse prognoosimise keerukamaks. Muuhulgas kaasneb sellega menetluskulude kandmise risk (3-3-1-29-12 p 25 lg 2).

30. Kuigi vaidemenetlus on riigilõivuvaba, siis on Riigikohus avaldanud seisukoha (3-17-1152/35 p 9 lg 1-3), et sellest pole suurt midagi, kui vaideorgan tagastab KÕIK vaided läbivaatamatult või lihtsalt lahendab neid valesti: Kõigepealt on vaidluse all küsimus, kas vastustajat saab kohustada kaebajate 28. aprillil 2017. a vaiet sisuliselt läbi vaatama.

HKMS § 45 lg 4 kohaselt võib vaideotsuse peale ilma vaide esemeks oleva haldusakti või toimingu vaidlustamiseta kaebuse esitada siis, kui vaideotsus rikub kaebaja õigusi sõltumata vaide esemest. Muul juhul on isikul võimalik esitada vaide esemeks olnud kaebus halduskohtule. Kaebajate nõue vaide lahendamise kohustamiseks oli seotud vaide esemega. Kui isik leiab, et vaie on tagastatud ebaõigesti, tuleb vaide esemeks olev nõue esitada otse kohtule.

Seega puudub kaebajatel kaebeõigus vaidemenetluse otsuse iseseisvaks vaidlustamiseks ja vastustaja kohustamiseks vaie sisuliselt läbi vaadata. Kaebuses esitatud nõude (haldusorgani kohustamine vaiet läbi vaatama) tagastamise õige alus olnuks HKMS § 121 lg 2 p 1.

31. *Kuigi 15 eurot kohtukulu ei ole teab mis suur raha, st suurusjärk on sama, mis teatripileti eest, ja draamaetendused pole kohtutes lakanud olemast, siis ei saa pidada aktsepteeritavaks, et riigiparaat esitab pidevalt põhjendusi stiilis "heheeee, kohtus näeme", "megairwww" jne. Õnneks lubab Eesti Vabariigi põhiseaduse 45. paragrahv sellist seadusest vildakat arusaamist noomida (:*

32. *Tulles nüüd tagasi Raplasse sõitmise vajaduse kohta, siis arvan sellest järgmist. Teabevaldaja täidab teabenõude teabenõudja poolt soovitud viisil (AVTS § 17 lg 1). Teabenõudja taotlus on sisuliselt tõlgendatav selliselt, et ta soovib küsitud dokumentidest digitaalseid koopiaid. Teabevaldaja ei ole viidanud, et tal on seaduslik õigus soovitud viisil teabenõude täitmisest keelduda (AVTS § 17 lg 2, § 23 lg 1, 2). Kaebajale jääb arusaamatuks, et kui dokumentidega tohib tutvuda teabevaldaja juures, siis miks ei saa neid edastada digitaalselt? Kui teave on algusest lõpuni juurdepääsupiiranguga, siis ei saaks viimastega tutvuda ju ka politseis? Või mis mõte sellisel piirangul oleks?*

33. *Riigikohtu järjepideva praktika järgi (3-1-1-116-04, 3-3-1-84-15, 3-3-1-58-16, 3-16-11, 1-19-8262/17) ei reguleeri kriminaalmenetluse seadustik (ega ka enne seda kehtinud kriminaalmenetluse koodeks, vt 3-3-1-25-03 p 12), erinevalt halduskohtumenetluse seadustikust või tsiviilkohtumenetluse seadustikust, pärast kriminaalmenetluse lõppu kuigivõrd kriminaaltoimikuga tutvumist.*

34. *Mingit imperatiivset, selgesõnalist absoluutset keeldu VTMSist menetlusvälisele isikule toimiku tutvustamisel ei näi olevat. VTMS § 2 pääle, kui väärteomenetluse seadustikus ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse väärteomenetluses kriminaalmenetluse sätteid, arvestades väärteomenetluse erisusi. VTMS on pärast menetluse lõppu toimikuga tutvumise osas niisama napisõnaline, rääkimata siis mingisugustest erisustest. Järelikult tuleb asja lahendamisel juhinduda teistest õigusaktidest, nt avaliku teabe seadus, isikuandmete kaitse seadus, karistusregistri seadus, nagu märkis Riigikohus süüasjadesse puutuvalt.*

35. *Kaebaja juhib tähelepanu veel sellelegi aspektile, et ta palus tagada juurdepääsu vähemalt sellele osale teabest, millele juurdepääsupiirangud ei kehti. Hea halduse tavast lähtudes pidanuksid X teenistujad muidugi ise sellise võimaluse välja pakkuma. Täiendavalt märgin, et teabenõude täitmisest ei saa keelduda ainuüksi põhjusel, et küsitud dokument või teave sisaldab muu hulgas piiranguga teavet (Riigikohtu 23.10.2003 otsus nr 3-3-1-57-03 p 20). Sellisel juhul tagatakse juurdepääs vähemalt sellele osale teabest, millele juurdepääsupiirangud ei kehti (AVTS § 38 lg 2).*

36. *Ideid, kuidas seda saavutada, saab Google'i otsingumootorist, kui sinna tippida nt "FBI redacted documents" ja valida navigatsioonimenüüst "pildid". Stiilinäiteks sobib seegi: 18.04.2019 avaldas Ameerika Ühendriikide justiitsministeerium eriprokuröri Robert S. Muelleri raporti küsimuses, kas ja kuidas Venemaa sekkus 2016. aasta USA presidendi valimistesse. Juurdepääsupiiranguga teave on mustade kastidega kinni kaetud.*

(III) TAOTLUS

37. HMS § 72 lg 1 p 3 järgi võib vaidemenetluse korras muu hulgas nõuda ettekirjutuse tegemist asja uueks otsustamiseks või toimingu sooritamiseks. Riigivastutuse seaduse (RVASTS) § 6 lg 1 järgi võib isik nõuda haldusakti andmist või toimingu sooritamist, kui avaliku võimu kandja on kohustatud haldusakti andma või toimingu sooritama ja see puudutab isiku õigusi. RVASTS § 6 lg 6 järgi võib vaiet lahendav haldusorgan nõude rahuldamisel valida, kas teha pädevale organile ettekirjutus haldusakti andmiseks või toimingu sooritamiseks ilma asjaolude täiendava kaalumiseteta või teha ettekirjutus asja uueks otsustamiseks.

38. Kuivõrd avaldaja hinnangul on teabevaldaja teabenõudja õiguseid rikkunud, mistõttu palun Andmekaitse Inspeksioonile antud õigustega kontrollida teabevaldaja tegevust pöördumisele vastamisel ja õigusvastasuse ilmnemisel tunnistada Xi toiming põhiseadusega vastuolus olevaks ning kohustada teabevaldajat kaebaja 30.03.2020 teabenõuet uuesti läbi vaatama või juurdepääsupiirangute ja kaalutusõiguse puudumisel teavet täies ulatuses väljastama.

39. Palun Andmekaitse Inspeksioonil mind elektronposti teel teavitada vaidemenetluse tulemusest.

Mitte hetkekski katkeva austusega

Lisad:

- 1) Lisa nr 1. Ärakiri teabenõudja pöördumisest X poole 17.06.2019 (siinsamas dokumendis)
- 2) Lisa nr 2. X 25.06.2019 vastuskiri (1.1-21488-2 25.06.2019 Väljaminev kiri.asice)
- 3) Lisa nr 3. Ärakiri teabenõudja pöördumisest X poole 30.03.2020 (siinsamas dokumendis)
- 4) Lisa nr 4. Ärakiri X 06.04.2020 vastuskirjast (siinsamas dokumendis)
- 5) Lisa nr 5. X 10.04.2020 täiendav vastuskiri (1.1-21190-2 10.04.2020 Väljaminev kiri.asice)

TEABEVALDAJA PÕHJENDUS:

Teabevaldaja 04.05.2020 vastus inspeksiooni järelepärimisele:

Väärteomenetluse nr 2700,19,001009 toimik koosneb paberdokumentidest ja digitaalsetest materjalidest. Tehnoloogiliselt ei ole võimalik digitaalseid materjale Yile e-posti teel edastada. 06.04.2020 kontakteerusime e-posti teel Yiga, eesmärgiga leppida temaga kokku digitaalsete materjalide tutvustamine. Y temale saadetud e-kirjale ei vastanud. Seetõttu saadeti 10.04.2020 teabenõudjale vastuskiri, milles selgitati, et tal on võimalik kõnealuse vääртеoasja materjalidega tutvuda X koha peal.

Käesolevaks ajaks on teabenõue pabermaterjali kujul pdfis väljastatud ja digitaalsete materjalide tutvumise võimalikkust on isikule pakutud (vastuskiri 1.1-21/190-3 30.04.2020).

Teabevaldaja 04.05.2020 vastus inspeksiooni täiendavale järelepärimisele:

Väärteotoimiku nr 270019001009 digitaalsed materjalid on videofailid, millede maht ületab X kasutatava e-posti teel saadetavatele andmetele kehtestatud mahupiirangut (15 MB).

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOONI PÕHJENDUSED:

Avalik teave

AvTS § 3 lg 1 sätestab, et avalik teave on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave mis on loodud või saadud avalikke ülesandeid täites. Kuna vääртеomenetlust saavad läbi viia ainult asutused, kellel tuleneb selline õigus seadusest, siis on vääртеomenetluse läbiviimise puhul tegemist seadusest tuleneva avaliku ülesande täitmisega ning vääртеomenetluses loodud ja saadud teave on saadud/loodud avalikke ülesandeid täites.

AvTS § 9 lg 1 kohaselt on teabevaldaja kohustatud võimaldama juurdepääsu tema valduses olevale teabele seaduses sätestatud korras. Sama paragrahvi lg 2 p 1 kohaselt on teabele juurdepääsu võimaldamisel teabevaldaja kohustatud tagama juurdepääsu neile dokumentidele, millele teabenõudja juurdepääsu taotleb ja millele teabenõudjal on juurdepääsuõigus.

Vääртеomenetluses loodud ja saadud teabe puhul on tegemist avaliku teabega avaliku teabe seaduse mõistes. Tulenevalt AvTS § 3 lg-st 2 saab sellisele teabele juurdepääsu piirata üksnes seaduses sätestatud alustel. Juurdepääsupiirangu alused on ära toodud AvTS § 35 ja valdkondade eriseadustes.

Antud juhul ei ole juurdepääsupiirangud vaide esemeks. Vaide esitaja pole juurdepääsupiiranguga teavet nõudnud ning teabevaldaja pole ka sel alusel väljastamisest keeldunud. Vaidlus on teabe väljastamise viisi üle.

Teabenõude täitmise viis

Vaide esitaja sõnul palus ta teabevaldajal saata endale vääртеootsus ja toimiku materjalid. Vaides esitaja arvates oli tema *taotlus sisuliselt tõlgendatav selliselt, et ta soovib küsitud dokumentidest digitaalseid koopiaid.*

AvTS § 17 lg 1 punkti 1 kohaselt teabevaldaja täidab teabenõude teabenõudja poolt soovitud viisil, väljastades teabe teisaldatavale andmekandjale digitaalselt või teabenõudes märgitud elektronpostiaadressil.

AvTS § 15 lg 4 kohaselt kui teabenõudest ei selgu, millisel viisil või millist teavet teabenõudja soovib, peab teabevaldaja teabenõude täpsustamiseks võtma teabenõudjaga viivitamata ühendust.

Vaidemenetluses on leidnud tõendamist, et teabevaldaja on võtnud teabenõudjaga ühendust. Teabevaldaja kirjutas 06.04.2020 „*Seoses Teie 30.03.2020 edastatud teabe väljastuse palvega, palun saatke mulle oma kontaktnumber, selleks et saaksime teiega edaspidise tegevuse kokku leppida.*“ Sellele kirjale teabenõudja ei vastanud, nagu selgus vaide esitaja enda taotlusest ning X vastusest inspeksioonile.

Vaide esitaja viitab vaides õigesti teabevaldaja kaasaaitamiskohustusele. Inspeksioon juhib vaide esitaja tähelepanu, et teabevaldaja seda tegigi, kuid vaide esitaja ise ei suvatsenud sellele vastata. Seejärel saatiski teabevaldaja vaide esitajale kirja, et teabega saab tutvuda koha peal.

Vaide esitaja käsitles seda teabenõude mittenõuetekohase täitmisena, sest ta ei saanud teavet soovitud viisil – digitaalselt e-postile.

Inspeksioon tegi teabevaldajale järelepärimise paludes selgitada, miks teabenõudjale ei väljastatud teavet e-posti teel. Peale inspeksioonilt järelepärimise saamist saatis teabevaldaja vaide esitajale toimikus olnud paberdokumentid elektrooniliselt pdf formaadis e-postiga (30.04.2020 kiri 1.1-21/190-3).

Inspeksioon palus Xil selgitada, mis põhjendusel ei ole võimalik väljastada digitaalset teavet. X vastas, et *vääртеotoimiku nr 270019001009 digitaalsed materjalid on videofailid, millede*

maht ületab X kasutatava e-posti teel saadetavatele andmetele kehtestatud mahupiirangut 15MB.

Juhud, millal teabevaldaja saab keelduda teabenõude täitmisest teabenõudja poolt soovitud viisil on ära toodud AvTS § 17 lg-s 2. Muuhulgas saab teabenõudja soovitud viisil teabenõude täitmisest keelduda, kui selleks puuduvad tehnilised võimalused. Antud juhul see nii oligi. Teabevaldajal ei olnud võimalik videofaile saata e-postiga, kuna need olid liiga suure mahuga.

Kuna vaide esitaja on soovinud tutvuda terve väärteloasjaga 270019001009, siis oli Xil kohustus toimik väljastada ulatuses, milles see tehniliselt võimalik oli ning ülejäänud osas keelduda e-posti teel edastamisest, viidates AvTS § 17 lg 2 punktile 1 ning selgitades, milles tehniline võimetus seisnes ning kuidas teabega siiski tutvuda saab.

X on selgitanud teabenõudjale ja inspeksioonile, et teabega ehk antud juhul videomaterjaliga on võimalik tutvuda X koha peal.

Kuivõrd teabevaldaja on vaidemenetluse käigus vaide esitajale väljastanud e-posti teel teabe, mida oli võimalik väljastada ning viidanud, mis põhjusel videofaile edastada ei saa, ning selgitanud, kus nendega tutvuda saab, on praeguseks hetkeks õiguslik olukord taastatud. Seega puudub alus ettekirjutuse tegemiseks. Neil põhjustel jääb vaie rahuldama.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Sirgo Saar
vaneminspektor
peadirektori volitusel